

SHUKUR XOLMIRZAYEVNING HIKOYACHILIKDAGI MAHORATI, “BODOM QISHDA GULLADI” HIHOYASI TALQINI

Xayrullayeva Nodira Baxtiyor qizi

Talaba, Nizomiy Nomidagi Tdpu Ning Tillar Fakulteti O‘zbek

Tili Va Adabiyoti Yo‘nalishi 304-Guruh

Atabayeva Go‘zal Farxodovna

O‘qituvchi, Nizomiy Nomidagi Tdpu Ning Tillar Fakulteti O‘zbek

Tili Va Adabiyoti Yo‘nalishi 304-Guruh

Annotatsiya

Shukur Xolmirzayev XX asr o‘zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan taniqli yozuvchidir. U o‘zining yuksak badiiy mahorat bilan yaratilgan betakror nasri bilan o‘zbek xalqi ma'naviyatining yuksalishida o‘ziga xos o‘ringa ega. Sh.Xolmirzayev J.London, E.Xeminguey, S.Tompson kabi jahonning mashhur yozuvchilari qatorida tabiat mavzusida takrorlanmas asarlar yaratdiki, bu yozuvchi ijodining alohida bo‘rtib ko‘rinib turuvchi bir qirrasidir. Maqolada Shukur Xolmirzayevning hikoyachilikdagi badiiy mahorati uning tabiat va inson munosabatlari aks etgan hikoyalari orqali tadqiq etilgan.

KIRISH. O‘zbekiston xalq yozuvchisi, Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofoti sovrindori, "Mehnat shuhrati" ordeni sohibi Shukur Xolmirzayev o‘zining rang-barang va sermazmun ijodi bilan hozirgi o‘zbek adabiyoti taraqqiyotining gullab-yashnashiga, yangi rivojlanish bosqichiga ko‘tarilishga samarali hissa qo‘shgan zabardast adibdir. XX asr o‘zbek nasrining 60-70 yillardan keyingi taraqqiyotini bu o‘ziga xos yozuvchi ijodisiz tasavvur qilish qiyin. Yozuvchi ijodida tasvir prinsiplarining paydo bo‘lishi, shakllanishi, o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘lishi avvalo adabiyotga olib kirilgan hayot materialining mazmundorligi, rang-barangligi, takrorlanmasligi bilan bog‘liqdir. Shukur Xolmirzayev «adabiyotga Surxon an‘anasini -o‘zi tug‘ilib o‘sgan Boysun tog‘larining manzaralarini, surxondaryoliklar hayotini, udumlarini, betakror so‘zlash tarzini -dialektini olib kirdi». Bu xususiyat ko‘proq yozuvchining milliy -mahalliy an‘anaga boy bo‘lgan hikoyalarda ko‘zga tashlanadi. Adib ijodining, xususan, hikoyalarning o‘ziga xosligi, betakrorligi ham mana shu sabablardan kelib chiqqan.

Sh.Xolmirzayev hikoyachiligining endigina shakllanib kelayotgan davrida –60yillarda ko‘proq asarlar mavzui uchun tabiat va inson masalasi tanlab olingan. Bu bejiz emas, chunki bolaligi aynan tabiat qo‘ynida o‘tgan yozuvchi qalbiga bu mavzu juda yaqin edi. Bu yillarda yaratilgan hikoyalarda adib inson va hayvonot dunyosining, inson va o‘simliklar olamining bir-biriga uzviy bog‘liqligini, ularning ayrim yashay olmasligini, birining ikkinchisiga

ta'sirini, tabiatning insonni tarbiyalashdagi ahamiyatini ko'rsatadi va bu bilan yozuvchi o'z maqsadiga erishadi.

MUHOKAMA.

Shukur Xolmirzayev ijodining ma'lum bir qismini tabiat va inson munosabatlarini badiiy tadbiq etishga bag'ishladi. Quyida **“Bodom qishda gulladi”** hikoyasini ko'rib chiqamiz.

Bu hikoya hajman kichik bo'lsada, o'zida katta g'oyaviy yukni ko'taradi. Bodom qishda gulladi» (1985) hikoyasida yoshlar taqdiri, yoshlar hayoti qalamga olingan. Hikoya qahramonlari yozuvchi, tilshunos olim, injener, etikdo'z, militsiya kapitani va buxorolik bir bemor. Ular turli yoshda va turli kasb egalari. Yozuvchi mana shu sog'lom ongli, muayyan kasb egalarining qalb bisotlarini ochishga va ularning ruhan ojiz kimsa - Nosirjondan fikrlarini ko'rsatadi. Ular bir xonada davolanishadi. Nosirjon yangi bemor, tabiiy holki, zerikib yotgan kasallar yangi kasalni zimdan kuzatadi. Ular avvalo Nosirjonning tashqi qiyofasiga e'tibor berishadi. Qisqa vaqt ichida u atrofdagilarga o'z sirini ochib qo'yadi. Natijada bemorlar tab tortmasdan uning ustidan kulmoqchi bo'lishadi.

Nosirjon samimiy, sodda yigit o'z boshidan o'tganlarini, ko'rgan voqealarini so'zlab beradi. Biz yigitni ruhiy kasal ham deyolmaymiz, garchi u xotirasini yo'qotgan bo'lsada. Uning xarakterida boshqalarda uchramaydigan odamgarchilik, mehnatkashlik, mehribonlik, hatto muomala madaniyati ham o'ta kuchli tasvirlangan.

Bolalik, kasallik bois birmuncha dalliroq, savdoyiroq bo'lib qolgan Nosirjon balog'atga yetgan bir choqda kasalxonada o'zi sezmagan holda Hubbijamolga ko'ngil qo'yadi. Faollashaver, seni qiz sevib qoldi deb, aslida esa mazax qilib, ustidan kulmoqchi bo'lgan atrofidagilar yigit tuyg'ularini yanada alanganishiga sabab bo'ladilar. Qiz esa unga odob yuzasidangina yaxshi muomalada. Nosirjon Hubbijamolning o'z sevgani borligini bilib qoladi-yu, qalbida ochilib kelayotgan gulchechaklar nobud bo'ladi. Qarashlardagi, ruhiyatdagi yangilanish, o'zgarishlarni sovuq urgandek. Ammo, baribir, bu muhabbat baxtsiz bo'lsa-da, adashgan esa-da, bokira va musaffo tuyg'ular Nosirjonning qalb ko'zlarini ochgan edi. U odamlarni, hayotni avvalgidan tiniqroq idrok eta boshlaydi. Yillar davomida unga na devor-darmiyon qo'shni bo'lib kelganlar. Na xastaxona-yu dori-darmonlar malham bo'lmagan xasta ko'nglini ishqning bodom guli yanglig' bokira va nastarin gullari sog'aytirgandek bo'ladi. Biroq, afsuski, bu qishda ochilgan bodom gullari edi. Asar o'smir qalblarni, ilk muhabbat yoshidagilarni hayotga teranroq boqishga, musaffo tuyg'ularni ehtiyot qilishga chaqiradi. Ularni hech qachon ermakka yo'ymaslik, bu hissiyot ko'z ochgan damlardagi hayotning har bir lahzasi qadrini bilishga undaydi.

Bu asar haqida U. Normatov “ Sh. Xolmirzayev hikoyasida qahramonning nochor ahvol-ruhiyati, xunuk raftori bo'rttirib ta'rif- tavsiya etilgan sari unga qiziqish ortadi va so'z san'atining sehrini qarangi, mana shu noxush kayfiyat uyg'otuvchi ta'rif -tavsif qarshisida qahramonning oddiy xislatlari, jo'ngina insoniy mayllari, sevgisi o'quvchi ko'ziga boshqacha

nihoyatda jozibali ko‘rinadi, favqulotda xarakter kasb etadi”, deb yozgan edi. Yozuvchi so‘z qudratini shu qadar ustalik bilan ko‘rsatganki, natijada o‘quvchi beixtiyor Nosirjonga havas bilan qaraydi va mehri oshadi.

Qahramon yozuvchi Nosirjon bilan asar oxirigacha birga bo‘ladi. Voqealarni xolis ko‘z bilan kuzatadi. Eng muhimi, u ongli ravishda Nosirjonni shavqatsiz kuzatadi. U Nosirjonning taqdirini o‘zgartirishi ham mumkin edi. Inson ba‘zan nochor kimsalarni ko‘rib achinadi. Lekin adib Nosirjonni achinishdan ko‘ra ko‘proq havas qilishga moyilroq yigit darajasiga olib keladi. Hikoyaning qimmatini ham Nosirjon va Hubbijamol o‘rtasidagi sevgining tantana qilgan yoki qilmaganligi bilan o‘lchanmaydi. Yozuvchining mahorati shundaki, u Nosirjonning vrach qizga ko‘ngil qo‘yishini tasvirlash orqali uning manaviy dunyosi boyligini ko‘rsata olgan. U halol, unda odamiylik ham mo‘l- ko‘l. U soddadil, ishonuvchanligi bilan yozuvchining ham e‘tiborini tortadi. Asar tugayaptiyamki, tomoshabin yozuvchi bilan to‘qnashadi. U Nosirjonning yana bir fazilatini kashf etadi. U bag‘rikeng, kekni bilmaydigan yigit edi.

Yozuvchi o‘quvchini shunga tayyorlar ekan, bundan ham boshqacha holat yuz berishi mumkin, ya‘ni qahramonning qusuri bo‘lmish yo‘qolgan xotirasini qayta tiklaydi. O‘quvchi ham bundan ajablanmaydi, chunki yozuvchi asar davomida shunga o‘quvchini tayyorlaydi. Nosirjonning birgina aybi xat tanimasligi edi. Hubbijamolning boshqa bir yigit bilan ketishi uni larzaga soladi. Bu holdan kuchli ta‘sirlangan Nosirjonning xotirasi tiklanadi. Bundan o‘zi ham xursand bo‘ladi. Bu xursandchilik sevgilisidan ajralishdek fojeani ham bosib ketadi. Endi u sevgi atalmish tuyg‘uni tan oladi. Uning kuchini atrofdagilarga izohlashga ham harakat qiladi. Adibning ushbu asarni yozishdan ham maqsadi ana shundadir. Nosirjon qalbidagi muhabbat bamisoli qishda gullagan bodomdek edi. Chunki, qishda gullagan bodomni sovuq uradi, ya‘ni mevasi bo‘lmaydi. Yozuvchi Nosirjonning sevgisi tantana qilmasligini nazarda tutib, o‘z hikoyasiga “Bodom qishda gulladi” deb nom qo‘ygan. Bu, albatta, yozuvchi mahoratining yorqin ifodasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Normatov U. (1982). Uslub, badiiy shakl muammolari. Yetuklik. 356.
2. Kholmiraev Sh. (2003). Hikoyalar 1-jild 3. Tavalдиеva G. (2001).
3. Tavaldiyeva G.(2001). Shukur Xolmirzayev ijodiy yo‘li. 494.
4. <https://ziyouz.uz/matbuot/hozirgi-davr-matbuoti/2007-sp-71133409>.